

Böyük şairə xalq məhəbbəti

2015-ci il ömrünü, gününü, bütün şüurlu həyətini Azərbaycanımızın bugünkü müstəqilliyinə, azadlığına həsr etmiş xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illik yubileyi ilidir. 1925-ci il avqustun 16-da Şəki şəhərində anadan olmuş Bəxtiyar Vahabzadə ibtidai təhsilə Şəkidə başlamış, lakin 1934-cü ildə Bakıya köcdüklərinə görə təhsilini 176 sayılı məktəbdə davam etdirmişdir. Məktəb illərində şeir və dram dərnəklərinin üzvü olan Bəxtiyar 1942-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində oxuyarkən Mir Cəlal Paşayevin rəhbərlik etdiyi ədəbiyyat dərnəyində fəal iştirak edir. O, 1947-ci ildə universiteti bitirib aspiranturaya daxil olur. 1950-ci ildə "Səməd Vurğunun poeziyası" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etdikdən sonra, universitetdə müəllim işləməyə başlayır. Səməd Vurğun mövzusunda tədqiqatını daha da genişləndirmək üçün "Səməd Vurğunun yaradıcılıq yolu" adlı doktorluq dissertasiyasını müdafiə edir.

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının yetkinlik mərhələsi 60-ci illərə təsadüf etsə də o, qədim tərixe malik poeziyamızın ənənələrinə həmişə sadıq qalmışdır. Şairin yaradıcılığında əsas yer tutan vətən və ana dili mövzusu şeirlərində özünü daha qabarlıq şəkildə biruze verir. Məhz bu baxımdan o, sovet dövründə milli ruhlu şeirlərinə görə təqib olunurdu. Şairin "Bəsdir", "Vətən var", "Təyyarələr" şeirlərində vətən uğrunda mübarizəyə hazır döyüşçü idealını yorulmadan sevə-sevə canlandırmışdır.

Hələ Qarabağ hadisələrindən çox-çox əvvəl şair uzaqqorənlik göstərərək xalqımızın şəhidlik yaddasını təzələmişdir. Yaradıcılığında vətən mövzusuna xüsusi yer ayıran şair milli və estetik idealı olan vətəndaş obrazı yaratmışdır. Bu baxımdan onun qələmə aldığı "Vətəndən-vətənə" şeirində vətənin bütövlüyündən danışılır.

Arazın bu tayı vətən,
O tayı vətən.
Vətəni görməyə amanım yox mənim.

—deyən şair o taylı-bu taylı Azərbaycanın bütövlüyü və müstəqilliyi uğrunda ömrünün sonuna qədər mübarizə aparmışdır.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında ana dili mövzusuna əsas yer tutur. Şair yaxşı bili ki, ana dilini sevmədən həqiqi vətən məhəbbətinə sahib olmaq olmaz.

Ana dilinin taleyi xalqın taleyi ilə ayrılmaz təllərle bağlıdır. Sovet dövründə Azərbaycan dilinin süni şəkildə sıxışdırılıb rus dilinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi üçün səy göstərilirdi. Lakin Bəxtiyar Vahabzadə bütün qüvvəsi ilə buna qarşı çıxırı. O, "Mənim anam" şeirində ana və dil anlayışlarını yanaşı qoyur, onların eyni məfhum olduğunu göstərməyə çalışırı.

Yox, mən heçəm, mən yalanam,
Kitab-kitab sözlərimin
Müəllifi-mənim anam.

Şairin 1954-cü ildə yazdığı "Ana dili" şeirində dilimizə xor baxanlara qəzəbi və nifreti ifadə olunur:

*Ey doğma dilində danışmağı ar bilən
faslonlu ədabazlar,
Qəlbinizi oxşamır qoşmalar, telli sazlar,
Bunlar qoy mənim olsun,
Ancaq vətən çörəyi sizlərə qənim olsun.*

Öz ana dilinə xor baxanları şiddətlə qınayan şair buna cavab olaraq "Latin dili" şeirini yazır. Cənubi Azərbaycanda ana dilində təhsilin olmasına, bu dildə kitab çapının qadağan olunması şairi çox narahat edir. O, "Gülüstan" poemasında bu məsələyə toxunmuşdur.

Şairin yazdığı "Xəzan bülbülü", "Şəbi hicran", "Ağlar güləyən", "Muğam" poemalarında qəm, kədər müşahidə olunur. Sovet ideyalarının təbliğ edildiyi bir zamanda müstəqillik arzusu ilə yaşayış xalqın kədərindən qabarlıq şəkildə danışmaq mümkün olmadığından o, Füzuli, Sabir kimi şairlərin kədərindən bəhs edərək mənsub olduğu millətin sovet zülmündən doğan kədərini dilə gətirmiştir.

"Gülüstan", "Atılmışlar", "Təzadlar", "İstiqlal", "Qiymət", "Şəhidlər" Vahabzadənin ən yaxşı poemalarındandır. Şairin sovet dövründə yazdığı poemalar həqiqi mənaları ilə yanaşı, ikinci-simvolik məna daşımları xüsusiyyəti ilə də yadda qalır.

Bəxtiyar Vahabzadə mənzum dramları ilə bir növ Səməd Vurğun ənənələrinin davamçısı olduğunu nümayiş etdirir. Onun "Vicdan", "İkinci səs", "Yağışdan sonra", "Yollara iz düşür" pyesləri nəsrə, "Feryad" pyesi isə nəzmlə yazılmışdır. Bu pyeslər uğurla səhnəyə qoyulmuşdur.

Bundan başqa, şairin 1990-ci ildə qələmə aldığı "Şəhidlər" poeması qanlı 20 Yanvar hadisələrinə həsr olunmuşdur. "Şəhidlər" poeması uğurla səhnələşdirilmiş və tamaşaçılar tərəfində rəğbətə qarşılanmışdır.

Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Dağlıq Qarabağ mühaqiqə ocağına çevriləndə şair vətəndaş mövqeyini nümayiş etdirmiş, onun çağırışları yüz minlərle insanı ayağa qaldırmışdı.

"Özümüzü kəsən qılınc" pyesi "Dədə Qorqud" dastanının motivləri əsasında yazılmışdır. Qədim türk tayfalarının arasında hökm sürən düşməncilik özümüzü kəsən qılınc kimi təqdim olunmuşdur. Şair bir sırə əsərlərində olduğu kimi, burada da tarixdəki düşmənciliyi göstərərək xalqı birliyə çağırır.

Bəxtiyar Vahabzadə ingilis şairi Corc Bayronun "Abidos gəlini" poemasını, A.S.Puşkin, M.Y.Lermontov, N.A.Nekrasov və başqa rus klassiklərinin şeirlərini Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdir. O, ancaq öz vətəndaş əqidəsinə uyğun olan əsərləri tərcümə etmişdir. Bu baxımdan şairin şeirləri də türk, rus və s. dillərə tərcümə olunmuş, eyni zamanda bir neçə kitabı Moskvada rus dilində çap olunmuşdur.

Azərbaycanın ikiyə bölünməsi S.Vurğun, M.Şəhriyar, S.Rüstəm kimi şairlərin yaradıcılığında olduğu kimi, B.Vahabzadənin də yaradıcılığında kədərlə xatırlanmışdır. O, Azərbaycan xalqının bir dövlət halında birləşmək idealını daim öne çıxarmışdır. Şairin "Gülüstan" poeması Azərbayca-

nın ikiyə bölünməsi haqqında danışmağın qadağan olunduğu bir dövrdə qələmə alınmışdır. Bunu nəzərə alaraq şair 1959-cu ildə poemanı Bakıdan uzaqda—Şəkidə rayon qəzetində dərc etdirmiştir. Lakin poemanın səsi tez bir zamanda hər tərəfə yayılır, müəllifə millətçi damğası vurularaq nəzarətə götürülür. 1963-cü ildə Azərbaycan xalqı Gülüstan müqaviləsinin 150 illiyini bayram kimi qeyd etməyə məcbur edilir.

Bu poema müəllifə böyük şöhrət qazandır. Əsər Azərbaycanın Sovetlər İttifaqının tərkibində olmasına əşyan, etiraz kimi yazılmışdır. Şair Azərbaycanın birliliyi və istiqlalı uğrunda çarışan Şəttar xan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani və Pişəvərinin əziz xatırsını yad edərək müstəqillik istəyini dilə gətirir, Azərbaycanı bölen tərəfləri yad adlandırır, bir xalqın əvəzinə qərar vermələrinə qəzəblə etiraz edərək deyir:

*Bir deyən olmadı, durun, ağalar!
Axı bu yurdun da öz sahibi var.
Siz nə yazırsınız bayaqdan bəri,—
Bəs hanı bu yurdun öz sahibləri?*

Vətənin parçalanmasına etirazını bildirən şair bunu Tomrılərin, Koroğluların, Babəklərin ruhuna təhqir sayıır. O, ildirimin çaxmasını, dünyanın silkelənməsini, çalxalanmasını arzulayıb. Babaların qan bahasına qoruduğu əmanət olan Vətənin yadları əli ilə bölünməsinə qəzəblənir və deyir:

*Babaların şəni, şərəfi, əlbət,
Bizə əmanətdir, böyük əmanət...
Yoxmu qanımızda xalqın qeyrəti?*

Belə saxlayarlar bəs əmanəti?

Müəllif müqavilənin imzalandığı kağıza vurulan möhürü Azərbaycanın köksüne basılan dağ hesab edir. O, müqavilənin yazıldığı kağızi, sərhəd dirəklərini, xalqı ikiyə bölen Araz çayını qınayır.

Şair ölkənin ikiyə bölünməsinin tarixə, mədəniyyətə, ədəbiyyata da böyük zərbə olduğunu qeyd etmişdir. Sonda müəllif nikbin görünür. O, qeyd edir ki, bir xalqı, milləti ancaq kağız üzərində iki yerə bölmək mümkündür. Can bədəndən ayrıla bilmədiyi kimi, bu xalq da gec-tez bir ola-caqdır.

*Böl kağız üstündə, bölüm gecə-gündüz,
Torpağın üstündə dirəklər də düz.
Güçünü, əzmini tök də meydana,
Qoşundan, silahdan sədd çək hər yana.
Torpağı ikiyə bölsərən, ancaq
Çətindir bədəni candan ayırmalı..*

Azərbaycanın bütövlüyü, müstəqilliyi uğrunda bütün həyatı boyu mübarizə aparmış xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin xatırsı təkcə yubileyi ərefəsində deyil, bütün zamanlarda hörmətlə anılır və yad edilir. Bu, böyük şairə olan əsl xalq məhəbbətidir.

